

Makkelijk Lezen Versie

Arduin, maart 2010

INLEIDING

In de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tegenwoordig veel aandacht gevraagd voor seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking. Dat is zo omdat tot voor kort sterk onderschat werd hoe vaak seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking voorkomt, zowel in Nederland als daarbuiten.

Het is ook dat we aandacht hieraan besteden omdat mensen met een verstandelijke beperking extra kwetsbaar zijn, o.a. omdat ze vaak afhankelijkheid zijn van hun tussen begeleiders, vanwege de moeite die ze soms hebben om te communiceren, het verschil in niveau tussen lichamelijke en emotionele ontwikkeling en omdat mensen met een verstandelijke beperking vaak makkelijk door anderen beïnvloed worden, en daarom makkelijk bang te maken zijn.

De gedachte aan seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking maakt veel mensen boos, mensen kunnen het haast niet geloven. Dit maakt het moeilijk om goed om te gaan met vermoedens van seksueel misbruik.

Doel van deze notitie is:

- Medewerkers van stichting Arduin nadrukkelijk de kwetsbaarheid van de cliënten die aan de zorg van Arduin zijn toevertrouwd onder de aandacht te brengen. Een kwetsbaarheid die onder bepaalde omstandigheden tot seksueel misbruik kan leiden.
- Medewerkers van Arduin attent te maken op mogelijke signalen van (dreigend) misbruik.
- Medewerkers van Arduin handvatten geven voor het handelen in situaties dat men seksueel misbruik vermoedt of constateert.¹

WAT IS SEKSUEEL MISBRUIK?

Onder seksueel misbruik van mensen met een verstandelijke beperking wordt verstaan: **Het seksueel contact dat plaatsvindt met mensen met een verstandelijke beperking tegen hun wil (hoe dan ook geuit), of in een relatie waarin zij afhankelijk zijn en begeleiders meer macht hebben.**

Hierbij dient men signalen, uitlatingen en uitspraken van mensen (met een verstandelijke beperking) zeer serieus te nemen, maar niet altijd letterlijk zoals het gezegd wordt. Soms worden de signalen pas later verteld of wordt over een eerdere, waar gebeurde, situatie later anders gesproken dan het precies gebeurd is. Als men uitspraken dan letterlijk neemt, dreigt men de cliënt niet serieus te nemen omdat het verhaal letterlijk niet klopt, terwijl er feitelijk wel degelijk iets gebeurd is!

Een aantal voorbeelden van seksueel misbruik in waarbij de cliënt afhankelijk is of waarbij de begeleiders de macht hebben zijn de volgende:

- seksueel getinte opmerkingen en toespelingen;

¹

- vragen stellen -vaak heel precies- over het seksleven van de cliënt, bijv. over masturbatie of vrijen;
- een seksueel / erotisch geladen sfeer scheppen;
- zonder dat het nodig is de cliënt vragen zich (geheel) uit te kleden;
- seksuele toenadering zoeken, de cliënt voorstellen een seksueel contact aan te gaan;
- ongewenste aanrakingen, bv. betasten of strelen van de borsten en/of geslachtsorganen, de cliënt zoenen;
- geslachtsgemeenschap willen;
- met seksueel gedrag ingaan op verliefde gevoelens, seksuele verlangens of fantasieën van de cliënt;
- een seksuele relatie met een cliënt aangaan;
- aanranding;
- verkrachting, bijv. onder verdoving of onder hypnose;
- dwingen tot seksueel contact met de mond;
- masturberen in bijzijn van de cliënt of de cliënt dwingen tot masturbatie;
- zich bloot laten zien.

Wanneer is er sprake van een vermoeden van seksueel misbruik?

- als iemand zichzelf slachtoffer vindt
- als iemand zich geen slachtoffer voelt, maar als de omgeving ziet dat er sprake is van een ongelijkwaardigheid in het contact, waarbij er lichamelijke en/of psychische schade of kans daarop aanwezig is. (Loveboys, die jonge meisjes proberen te ronselen voor prostitutie bijv.)
- als er directe of indirecte signalen van seksueel misbruik door de omgeving van een cliënt worden beschreven.
- seksuele contacten in relaties waarbij de client afhankelijk is (arts-client, begeleider-client, vrijwilliger-client, werkbegeleider-client, taxichauffeur-client) zijn tevens strafbaar.

Seksueel misbruik kan gepleegd worden door:

- (professionele) begeleiders
- overig personeel
- familieleden
- andere mensen met een verstandelijke beperking, al dan niet cliënt van Arduin
- anderen/onbekenden

Een pleger maakt misbruik van zijn macht t.o.v. het slachtoffer.

VISIE

SEKSUEEL MISBRUIK MOET STOPPEN

Seksueel misbruik komt voor in alle situaties waarin mensen met elkaar omgaan, zeker als er sprake is van situaties waarbij de een meer macht heeft dan de ander. Juist in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking worden organisaties en medewerkers geconfronteerd met seksueel misbruik. Een belangrijke voorwaarde om seksueel misbruik te kunnen signaleren en te stoppen, is een open klimaat en positieve houding ten aanzien van seksualiteit in de organisatie. Daarnaast is een duidelijk beleid met afspraken over hoe met elkaar om te gaan van belang. Dit beleid moet niet alleen bekend zijn bij de medewerkers, maar ook bij de cliënt en/of zijn vertegenwoordiger(s).

Seksueel misbruik is strafbaar en daarom moet stichting Arduin heel zorgvuldig met (vermoedens van) seksueel misbruik om gaan.

Iedereen die zich slachtoffer voelt, moet bij de hulpverlening terecht kunnen. Hulpverleners moeten niet uitmaken of iets wel of niet waar is, maar horen hun cliënten te ondersteunen in hun belevingen en hulpvragen.

Seksueel misbruik of een vermoeden daarvan is vaak moeilijk te bewijzen. Dikwijls is er geen direct bewijs. Het slachtoffer moet eerst de mensen ervan overtuigen dat hij of zij misbruikt is. Niet iedereen weet raad met zo'n ernstig vergrijp, zeker niet als de vermoedelijke pleger een bekende is.

Het is niet aan de hulpverleners om te beoordelen of een vermoeden van seksueel misbruik wel of waar is.

Hulpverleners bieden hulp en gaan dus uit van de belevingen van de cliënten. Politie en justitie kunnen als enigen de waarheid opsporen.

HANDREIKINGEN T.A.V. SEKSUEEL MISBRUIK

In deze handreikingen wordt aangegeven hoe medewerkers van Stichting Arduin moeten handelen bij een vermoeden van seksueel misbruik van een cliënt, of als zeker is dat het is gebeurd. Ze moeten zich hieraan houden.

Vertrouwensregeling

Als vermoedt wordt dat er seksueel misbruik is, bij problemen over hoe er met iemand is omgegaan op het vlak van intimiteit of seksualiteit kan er altijd contact gezocht worden met de door de Raad van Bestuur aangewezen vertrouwenspersoon. Zowel cliënten, familie of naastbetrokkenen, medewerkers als vrijwilligers kunnen met haar contact opnemen. Er wordt hierbij niet van de melder verwacht dat hij / zij al een heel duidelijk verhaal heeft. Alle onvrede kan aanleiding zijn tot overleg met de vertrouwensfunctionaris. Deze is altijd te bereiken via het directiesecretariaat 0118-434502 in Middelburg. De vertrouwenspersoon zal op grond van de gegevens betrokkene helpen bij eventueel te nemen vervolgstappen

Wat te doen bij vermoedens van seksueel misbruik

Een vermoeden van seksueel misbruik moet **altijd** gemeld worden aan orthopedagoog en manager. Dat is niet hetzelfde als beschuldigen. Melden betekent niets meer of niets minder dan: "ik heb signalen of vermoedt een strafbaar feit, ik moet niet alleen een afweging maken of dit signaal wel of niet wat betekent, kijk met mij mee."

Als iemand een vermoeden heeft over seksueel misbruik is het belangrijk om na te gaan waar dat vermoeden vandaan komt: men moet zich afvragen wanneer men ongerust werd, waardoor men ongerust werd, wat er gebeurd is en/of welke dingen zijn opgevallen.

De volgende stap is het invullen van een vragenformulier, zoals bijgevoegd in bijlage 1, om goed mogelijk in kaart te brengen wat er aan de hand is. Dit invullen kan samen met de coach en/of de vertrouwenspersoon, mede aan de hand van de bij deze handreikingen horende signalenlijst, bijgevoegd in bijlage 2. Dit vragenformulier staat op Extranet en is te verkrijgen in het Servicepunt van Arduin (in het Service Center) te Middelburg.

Waarom verplichte melding van vermoedens van seksueel misbruik.

Een vermoeden van seksueel misbruik moet altijd reden verder onderzocht worden. Als hulpverleners weten we nooit of het vermoeden de waarheid is of niet. Alleen de politie kan de waarheid vinden. Toch moeten de hulpverleners alles doen om een vermoeden van seksueel misbruik te onderzoeken volgens het protocol. De kleinste signalen kunnen soms wijzen op een ernstig strafbaar feit. Het is van te voren nooit duidelijk of het vage vermoeden bij een klein signaal blijft of dat het vermoeden na verder onderzoek (door politie en justitie) wijst op een delict.

Melden bij de manager en orthopedagoog is, zoals hierboven al is geschreven, niet hetzelfde als iemand beschuldigen. Het is heel belangrijk om vermoedens van strafbare feiten onmiddellijk te melden. Niet melden en zelf toch iets gaan doen (bespreken met teamgenoten of familie etc.) kan het werk van de politie belemmeren. Bovendien is het belangrijk niet met te veel mensen te spreken over het vermoedelijke misbruik. Het door de manager ingeroepen Calamiteitenteam zorgt ervoor dat de individuele medewerker zelf niet teveel onder druk staat en teveel verantwoordelijkheid heeft. Het Calamiteitenteam werkt onder verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur. Het Calamiteitenteam adviseert de Raad van Bestuur en stemt de acties op elkaar af .

CALAMITEITENTEAM

Bij vermoeden van seksueel misbruik zorgt de directie ervoor dat een Calamiteitenteam bij elkaar komt onder leiding van de manager Inhoudelijke Ondersteuning. In dit team zitten verder de betreffende lijnmanager, coach, orthopedagoog en persoonlijk assistent.

Het is de bedoeling dat dit team direct de afspraken uit dit protocol gaat uitvoeren en hierover de directie voortdurend op de hoogte houdt. Vanuit dit team zal één vaste persoon de contacten onderhouden met de familie / wettelijk vertegenwoordiger. Met name zal dit team ook ervoor zorgen dat alles gebeurt wat moet gebeuren, dat er van alles een verslag wordt geschreven, en dat wat er gebeurt op elkaar wordt afgestemd. Het Calamiteitenteam zorgt ervoor (met de orthopedagoog/psycholoog als inhoudelijk verantwoordelijke) dat er goede ondersteunings- en behandelingsplannen komt voor de cliënt, zowel voor de slachtoffers als voor plegers.

Het eerste waar het Calamiteitenteam (meestal) voor zal zorgen is een **taxatiegesprek**. Dit gesprek is een vorm van diagnostiek. Bij stichting Arduin zijn speciaal getrainde orthopedagogen en psychologen die deze gesprekken kunnen voeren. Zij maken een verslag van het gesprek, maar geven zelf geen oordeel.

De taxatiegesprekken worden alleen gedaan als een melding van seksueel misbruik niet helder is. Wanneer het vermoeden van seksueel misbruik duidelijk is, (wanneer er sprake is van aanranding en/of verkrachting of wanneer er sprake is van een seksuele relatie van een cliënt in een afhankelijkheidsrelatie) hoeft er geen taxatiegesprek gevoerd te worden.

Het taxatiegesprek moet opleveren of de politie moet worden ingezet. In het algemeen kunnen vermoedens van strafbare feiten alleen op waarheid worden onderzocht door de politie. Elke cliënt heeft het recht om wel of geen aangifte of melding bij de politie te doen. Ook ouders en wettelijke vertegenwoordigers kunnen namens de cliënt aangifte of melding bij de politie doen. Wanneer de vermoedelijke pleger een medewerker van stichting Arduin is, zal er altijd aangifte bij de politie worden gedaan.

Na afloop van een procedure rondom (een vermoeden van) seksueel misbruik, wordt gekeken of de gevolgde procedure goed was; het Calamiteitenteam draagt zorg voor deze evaluatie.

ALGEMENE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK OF ALS DIT VERMOED WORDT

MELDING EN INFORMATIE

1. Van seksueel misbruik (of als dit vermoed wordt) moet altijd binnen 24 uur melding te worden gemaakt aan de orthopedagoog en manager. Dit betekent dat er niet aan de cliënt beloofd kan worden dit geheim te houden. De manager informeert de Raad van Bestuur.
2. De Raad van Bestuur zorgt dat een Calamiteitenteam onder leiding van de manager Inhoudelijke Ondersteuning bij elkaar komt.
3. Degene aan wie het aantoonbaar of vermoeden van seksueel misbruik wordt gemeld, zorgt er voor, dat de melding zo zorgvuldig mogelijk wordt opgeschreven.
4. De Raad van Bestuur zal bepalen of en hoe andere medewerkers en cliënten ingelicht dienen te worden. Bescherming van de privacy van het slachtoffer en de pleger of vermoedelijke pleger is hierbij heel belangrijk.

OPVANG EN ONDERSTEUNING

1. Bij seksueel misbruik hoort er in de eerste plaats voor gezorgd te worden dat het slachtoffer, de misbruikte cliënt, goed opgevangen worden. Hiervoor maakt de orthopedagoog/psycholoog een ondersteunings-/behandelplan. Uiteraard speelt de persoonlijk assistent hierin ook een belangrijke rol. Als er (mogelijk) sprake is geweest van geslachtsverkeer, moeten de eventuele risico's hiervan (seksueel overdraagbare aandoeningen, zwangerschap) uitdrukkelijk door de huisarts besproken te worden met de cliënt en eventueel zijn/haar ouders/wettelijk vertegenwoordigers. Er moet ook voor gezorgd worden dat het slachtoffer niet in zijn/haar dagelijkse leven onnodig geconfronteerd wordt met de pleger.
2. Indien de pleger of mogelijke pleger een andere cliënt van de Stichting Arduin is, wordt ook de ondersteuning van deze persoon geregeld.
3. Overleg met de ouders/wettelijk vertegenwoordigers is ook noodzakelijk, behalve als de orthopedagoog en manager denken dat dit voor de cliënt schadelijk is.

MELDING EN INFORMATIE EXTERN

1. De Raad van Bestuur, of de manager, meldt het (mogelijk) seksueel misbruik onmiddellijk bij de politie. Als de cliënt mondig en bekwaam is doet hij/zij zelf, met hulp van zijn/haar persoonlijk assistent, aangifte bij de politie. De politie kan ook een videoverhoor overwegen.
2. De Raad van Bestuur, of de manager, informeert de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.
3. De Raad van Bestuur informeert de ouders/wettelijk vertegenwoordigers van het slachtoffer en eventueel van de pleger over de melding aan de Geneeskundige Inspectie en de Officier van Justitie.
4. Als er 's avonds of in het weekend wordt gemeld aan de dienstdoende orthopedagoog overlegt deze met de dienstdoende manager. Dan wordt er bekeken of er eerst een taxatiegesprek moet worden gehouden, en of er direct aangifte bij de politie wordt gedaan. Bij minder dringende zaken (dus als cliënt tijdens de avond of het weekend veilig is), kan de melding de andere dag of na het weekend verder worden besproken.

ERNSTIGE DRINGENDE SITUATIE

1. In een ernstige dringende situatie van seksueel misbruik (verkrachting) wordt meteen aangifte of melding gedaan bij de politie.
2. De Raad van Bestuur wordt zo spoedig mogelijk op de hoogte gesteld.
3. Er moet dan ook gezorgd worden dat sporen op de huid en de kleren bewaard blijven. De cliënt wordt niet gewassen en kleding wordt niet gewassen etc.
4. Bij politieverhoor van de cliënt moet een voor hem/haar vertrouwd persoon aanwezig zijn. Dit moet overigens het liefst plaats te vinden in een voor de cliënt vertrouwde omgeving. Uiteraard beslist de politie over wat er moet gebeuren.

VERSLAGLEGGING

1. Het Calamiteitenteam zorgt voor het duidelijk opschrijven van de melding, van wat er vervolgens gedaan is, de effecten van het misbruik op de cliënt, voor de aanpassing van het persoonlijk plan en voor het opschrijven van de resultaten in een afzonderlijk verslag. De manager kan andere medewerkers opdragen hiervoor de nodige informatie te geven
2. Het verslag mag zich niet in de woning, in de dagbestedingseenheid of in het bedrijf bevinden, maar moet bewaard worden in een afgesloten deel van het archief Raad van Bestuur.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN MEDEWERKER

1. Seksueel contact tussen een cliënt en een medewerker is, wat de cliënt er zelf ook van vindt, nooit toegestaan.
2. Seksueel contact is dan altijd seksueel misbruik. Als dit gebeurt volgen er maatregelen. Er wordt altijd aangifte gedaan bij de politie en gewoonlijk wordt de arbeidsovereenkomst met betrokken werknemer beëindigd om dringende reden (ontslag op staande voet).
3. Bij verdenking van seksueel misbruik wordt melding gemaakt bij de politie. De manager zal, zolang het onderzoek duurt, de Raad van Bestuur adviseren over de maatregelen die genomen moeten worden, waarbij eventuele schorsing overwogen wordt.
4. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Gezondheid.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN ANDERE CLIËNT

1. De seksueel misbruikte cliënt dient te worden beschermd tegen herhaling van seksueel misbruik.
2. De ouders/wettelijk vertegenwoordigers van zowel de misbruikte cliënt, als de pleger worden ingelicht.
3. Begeleiding en hulpverlening aan de vermoedelijke pleger: in het belang van het onderzoek is het belangrijk dat de vermoedelijke pleger en het vermoedelijke slachtoffer zolang het het onderzoek duurt, geen contact met elkaar hebben. Het is dan ook van belang dat zij, indien zij bij elkaar in één woning wonen, niet bij elkaar blijven wonen. De vermoedelijke pleger zal dan verhuizen, omdat het vermoedelijke slachtoffer (als het misbruik daadwerkelijk heeft plaatsgevonden) niet voor zijn/haar daad gestraft kan worden. Arduin heeft voor een eventuele behandeling van de verdachte een behandelingsplicht. De orthopedagoog en persoonlijk assistent zijn, met ondersteuning van het Calamiteitenteam, verantwoordelijk voor de begeleiding van de vermoedelijke pleger. Belangrijk is dat de ondersteuning die de cliënt nodig heeft duidelijk wordt door een goede beeldvorming/diagnostiek.
4. Per situatie moet bekeken worden of een gesprek met de mogelijke pleger plaats zal (moeten) vinden en wie dit gesprek zal voeren. Als er aangifte bij de politie wordt gedaan, is het belangrijk dat er niet met de pleger over het vermoedelijke delict gesproken wordt. Natuurlijk wordt hem wel verteld dat er een klacht over hem is binnengekomen en dat hij daarom gaat verhuizen. Nazorg en een goede ondersteuning aan deze cliënt en diens ouders/wettelijk vertegenwoordigers hoort bij de plicht van Stichting Arduin.
5. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN FAMILIELID/BEKENDE

1. Bij seksueel misbruik van een cliënt door een familielid of bekende meldt de Raad van Bestuur dit in de regel bij de politie, behalve als uit het ondersteuning-/behandelplan blijkt dat dit absoluut niet in het belang is van de cliënt.
2. Het beleid naar de pleger of overige familie wordt opgesteld door de orthopedagoog in overleg met de Raad van Bestuur.
3. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

SPECIFIEKE RICHTLIJNEN BIJ SEKSUEEL MISBRUIK DOOR EEN BUITENSTAANDER/VREEMDE

1. De Raad van Bestuur doet aangifte bij de politie.
2. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

ALGEMENE RICHTLIJNEN TEN BEHOEVE VAN MELDING DOOR EEN CLIËNT

1. De medewerker bij wie een cliënt melding doet van seksueel misbruik, of een vermoeden daarvan, meldt dit aan de manager. Deze zal vervolgens handelen zoals hier staat opgeschreven.
2. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

ALGEMENE RICHTLIJNEN BIJ MELDING DOOR OUDERS/WETTELIJK VERTEGENWOORDIGERS

1. De medewerker bij wie ouders/wettelijk vertegenwoordigers seksueel misbruik, of een vermoeden daarvan, melden, vertelt aan de manager. Deze zal vervolgens namens de organisatie met hen contact opnemen.
2. De Raad van Bestuur meldt het seksueel misbruik bij de Geneeskundige Inspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

01. OM WIE GAAT HET?

Initialen of voornaam

Vrouw/Man

Geboortedatum/leeftijd

Is er sprake van onder curatele stelling/mentorschap?

Woning

Bedrijf/dagbesteding

Gaat het om een (vermoedelijke) pleger of slachtoffer?

02. ACHTERGRONDINFORMATIE

Is er relevante informatie te geven over:

- frequentie contact thuismilieu
- vrijetijdsbesteding
- medicijngebruik, zo ja welk
- (vaste) relatie/partner
- Vorige woonsituatie
- Vorige dagbesteding

03. HOE IS HET VERMOEDEN VAN SEKSUEEL MISBRUIK ONTSTAAN?

Wie heeft het vermoeden het eerst gekregen? Licht dit toe.

Met wie is dit vermoeden binnen de organisatie besproken en wat was hiervan het resultaat?

04. GAAT HET HIERBIJ OM MISBRUIK IN HET VERLEDEN OF OM ACTUEEL MISBRUIK?**05. BESCHRIJF ZO CONCREET MOGELIJK WAAR DE VERMOEDENS OP GEBASEERD ZIJN.****06. WELKE SIGNALLEN ZIJN JE OPGEVALLEN (SIGNALENLIJST)?****07. IS HET MOGELIJK IETS TE ZEGGEN OVER:**

- waar het seksueel misbruik heeft plaatsgevonden
- hoe vaak seksueel misbruik heeft plaatsgevonden
- hoe lang er sprake is (geweest) van seksueel misbruik

08. GEEF RELEVANTE INFORMATIE OVER DE CLIËNT. DENK HIERBIJ AAN:

- gedrag
- betrouwbaarheid van uitlatingen
- thuismilieu
- vroeger (seksueel) geweld

09. WIE ZIJN OP DE HOOGTE VAN HET (VERMOEDEN) VAN SEKSUEEL MISBRUIK?**10. VAN WIE KAN DE CLIËNT STEUN VERWACHTEN?****11. HEB JE NOG RELEVANTE, AANVULLENDE INFORMATIE?**

Wil je deze aan de vragenlijst toevoegen. Te denken valt aan verslagen, tekeningen, rapportages.

Datum:

Ingevuld door:

(Naam en functie)

SIGNALLEN DIE KUNNEN WIJZEN OP SEKSUEEL MISBRUIK

BIJLAGE II

Onderstaande signalen kunnen wijzen op seksueel misbruik. Belangrijk is dat genoemde signalen nooit zonder meer tot de conclusie mogen leiden dat er sprake is van seksueel misbruik.

01. DE SIGNALLEN HEBBEN BETREKKING OP KINDEREN EN OP VOLWASSENEN

A. Inhoudelijk verwijzende signalen

Inhoudelijk verwijzende signalen zijn verschijnselen die verwijzen naar niet bij de ontwikkeling passende ervaringen met seksualiteit. Deze signalen moeten, zeker in combinatie, aanleiding geven tot een ernstig vermoeden van seksueel misbruik.

Inhoudelijk verwijzende lichamelijke (klinische) signalen:

1. Verwondingen, zwellingen, bloeduitstortingen aan of rond de genitaliën
2. Verwondingen, bloeduitstortingen aan borsten, billen, onderbuik of (binnenzijde) van bovenbenen
3. Vreemde voorwerpen in genitale, rectale of urethrale openingen
4. Abnormale verwijding van urethrale, vaginale of rectale openingen
5. Sperma in de vagina of het rectum
6. Ziekten die door seksueel contact (kunnen) worden overgebracht: geslachtsziekten, herpes, aids, candida, thrichomonas
7. Zwangerschap

Inhoudelijk verwijzende psychosomatische signalen:

1. Pijn in de onderbuik
2. Pijn in de bovenbenen

Inhoudelijk verwijzende gedragssignalen:

1. Zinspelingen op seksuele activiteiten
2. Herhaaldelijk en niet bij de ontwikkeling passende spelletjes met leeftijdgenoten, speelgoed of zichzelf
3. Excessieve masturbatie
4. Seksueel agressief gedrag ten opzichte van anderen
5. Gedetailleerde en niet bij de ontwikkeling passende kennis van seksueel gedrag
6. Excessieve belangstelling voor seksuele zaken/veel vragen over seksualiteit/relatievorming/misbruik
7. Sterk seksueel wervend gedrag ten opzichte van mannen
8. Veel losse seksuele contacten (promiscuïteit)
9. Herhaaldelijk slachtoffer zijn van (seksueel) geweld
10. Buitengewone angst voor mannen (in geval van mannelijke verdachte)
11. Angst voor aanraken
12. Zichzelf vies vinden
13. Stijf of niet durven bewegen
14. Niet op de rug durven liggen
15. "Nieuw" seksueel gedrag

B. Specifieke signalen

Specifieke signalen zijn verschijnselen die verwijzen naar niet bij de ontwikkeling passende ervaringen met seksualiteit en wel zo vaak voorkomen bij seksueel misbruikte mensen dat ze, zeker in combinatie, aanleiding moeten geven tot een vermoeden van seksueel misbruik.

Specifieke (psycho) somatische signalen:

1. Aanhoudende buikpijn
2. Eetproblemen (anorexia, obesitas, boulimia)

3. Lichamelijke kwetsuren (verwondingen, littekens) die kunnen wijzen op zelfverwonding of poging(en) tot zelfdoding.

Specifieke gedragssignalen:

1. Negatief zelfbeeld (gevoelens van minderwaardigheid)
2. Schuld- en schaamtegevoelens
3. Splitsing van gevoel en verstand
4. Niet durven genieten
5. Gebrek aan vertrouwen, met name ten opzichte van mensen die voor de persoon belangrijk zijn
6. Niet deelnemen aan sociale activiteiten
7. Plotselinge terugval in prestaties
8. Weglopen
9. Depressie(ve) gevoelens
10. Zelfverwonding
11. Zelfmoordgevoelens en zelfmoord(pogingen)
12. Prostitutie
13. Mishandelen/martelen van kinderen/mensen/dieren
14. Onverklaarbare, plotselinge gedragsveranderingen op welk gebied dan ook
15. Geen vertrouwen in mannen en toch een afhankelijke opstelling van hen

C. Algemene signalen

Algemene signalen zijn verschijnselen die (veel) voorkomen bij seksueel misbruikte mensen, maar ook bij mensen met andere problemen. In het algemeen wijzen deze verschijnselen op spanning en gevoelens van onveiligheid en angst bij de betrokkene.

Algemene (psycho)somatische signalen:

1. Slaapproblemen (slapeloosheid, nachtmerries)
2. Ademhalingsproblemen (hoge, benauwde ademhaling, luchthappen, hyperventilatie, astma)
3. Acute hysterische symptomen (bijvoorbeeld verlammingen, gevoelloosheid, niet willen praten, zien of horen)
4. Hoofdpijn
5. Blaas - urinewegproblemen
6. Huidaandoeningen (eczeem, jeuk, haaruitval)

Algemene gedragssignalen

1. Extreem meegaand gedrag
2. Acting-out, agressief gedrag
3. Angsten en fobieën
4. Zindelijkheidsproblemen (enuresis en encopresis)
5. Kleverig gedrag
6. Regressief gedrag
7. Plotselinge veranderingen in inter persoonlijke relaties
8. Sterke en of snelle stemmingsveranderingen
9. Teruggetrokkenheid
10. Hyperactiviteit
11. Spijbelen van werk/dagbesteding
12. Weinig of slechte relaties/onvermogen om vrienden te maken
13. Regelmatig over spullen/geld beschikken met onbekende afkomst
14. Verslaving aan alcohol/drugs, t.v.-kijken
15. Seksuele problemen
16. Gevoelig zijn voor macht
17. Delinquent gedrag

18. Niet in het weekend naar huis willen; vaker overstuur van het weekend thuiskomen
19. Geen gevoelens tonen maar sterk rationaliseren

D. Signalen met betrekking tot seksueel misbruik door een hulpverlener

1. Sterke afhankelijkheid van een bewoner ten opzichte van een medewerker
2. Medewerker/hulpverlener creëert een soort isolement rond de bewoner (bijvoorbeeld langdurig en veelvuldig gesprekken op de privé kamer, zonder dat daar een duidelijke aanleiding voor is of dat daar verslag van volgt)
3. Veelvuldige seksistische uitingen van mannelijke medewerkers
4. Gespannen sfeer in de voorziening.
5. Bewoner is bang, gespannen, wanneer specifieke medewerker dienst heeft, of telkens wanneer hij/zij met specifieke medewerker te maken heeft
6. Plotseling uit huis willen om allerlei redenen; eten niet goed, kleding niet goed gewassen etc.
7. Extreem concurreren met medebewoners/collega's van de verdachte

02. GEZINSSIGNALLEN

Nakashima & Zakus maken het volgende onderscheid in gezinnen:

A. Het klassieke incestgezin:

- * Pathologie voornamelijk beperkt tot binnen het gezin en huis
- * Aan de oppervlakte lijkt het gezin volkomen stabiel
- * Problemen worden goed verborgen voor buitenstaanders
- * Geen acting-out in de samenleving, niet bekend bij sociale instanties

B. Het multi-probleem incestgezin:

- * Incest is slechts één aspect van algehele desorganisatie van het gezin
- * Gezin heeft zeer veel problemen
- * Er is contact met tenminste één of meer sociale instanties in de samenleving met betrekking tot andere zaken dan incest

De drie onderstaande gezinsfactoren worden in de literatuur zeer veel genoemd:

1. Zeer gesloten gezin (sociale isolatie, vijandig tegenover buitenwereld, geen vriendschapsrelaties)
2. Controlerende dominante vader (of "andere" machthebber)
3. Kind draagt veel gezinsverantwoordelijkheid (vaak ook speciale verantwoordelijkheid voor vader)

Andere gezinssituaties die een aanwijzing kunnen vormen voor seksueel misbruik (met name van dochter(s) door vader) zijn:

4. Moeder afwezig, passief of ziek
5. Eerdere incest in het gezin of in het gezin van één van de ouders
6. Chaotische of zeer rigide leefstijl (bijvoorbeeld normatief: streng religieus of "streng" progressief)
7. Alcoholische en/of gewelddadige vader (weinig impulscontrole)
8. Gebrek aan werkelijke betrokkenheid en affectie
9. Slechte (seksuele) relatie tussen ouders
10. Veel seksueel getinte (speelse) opmerkingen
11. Afwijkende slaaparrangementen
12. Rivaliteit tussen kinderen onderling
13. Extreme rivaliteit tussen de kinderen
14. Vader en dochter ontwikkelen een speciale, romantisch getinte relatie
15. Tussen vader en dochter bestaat een ongebruikelijke mate van lichamelijk contact

16. Vader is extreem geïnteresseerd in, bezorgd over en/of controlerend ten opzichte van (seksuele) activiteiten van zijn dochter met vriendjes
17. Ouders die tegen uithuisplaatsing zijn of dreigen hun kind terug naar huis te halen
18. Woede op vader of moeder onbespreekbaar houden
19. Onbespreekbaar houden van relaties met vader of broer

Bovenstaande signalenlijst is een bewerkte versie van de lijst zoals die vermeld staat in het boek "Ongehoord" van het Provinciaal Coördinatiepunt Incesthulpverlening (PCI) Utrecht. De lijst is gedeeltelijk aangevuld vanuit andere signalenlijsten en waar nodig aangepast aan volwassen mensen met een verstandelijke beperking.

Kinderpornografie: Signalen van deze kinderen/jongeren lijken op die van seksueel misbruik (zie aldaar). Signalen van kinderporno kunnen zijn:

- * extreme angst voor het maken van foto's
- * angst voor opnamen met videoapparatuur

Kinderprostitutie: Signalen van deze kinderen/jongeren lijken op die van seksueel misbruik (zie aldaar). De signalen van kinderprostitutie kunnen zijn:

- * veel schoolverzuim
- * wegloopgedrag
- * vaak slaperig zijn
- * over onverklaarbaar veel geld of nieuwe spullen beschikken
- * erg gevoelig voor anderen zijn (bijvoorbeeld voor oudere mannen)